

Fény és árnyék Domaszéken

A külső kép alapján jó módú községnek látszik Domaszék. Több az új lakóház, mint a régi. Tető alatt áll az első emeletes magánház is. A tanácson szerzett adatok mindenben igazolják az ember benyomását: 140 személygépkocsi, 1200 motorkerékpár és 5 millió forint takarékbetét jelzi a község lakóinak anyagi színvonalát. Altitól olyan család is van, ahol három gépkocsi áll az udvaron.

A falu nem régen szerveződött, valamikor csak tanyavilág volt ezen a tájon. A tanyai település ma is jellemző még Domaszékre. A környék földje nem a legjobb, de nem is olyan rossz. Az emberek is munkaszeretőek és szorgalmasak. Nem véletlen az előbb említett anyagi bázis.

Adósság

A községben három termelőszövetkezeti csoport, az újabb terminológia szerint szakszövetkezet van és egy huszadik évébe lépő termelőszövetkezet, amely II. Rákóczi Ferenc nevével viseli. Gondolom, ha élne a fejedelem, visszavonná a névviselet jogot. A tsz eredményei nagyon gyengéek.

Elnézést az olvasótól, adatokat írok: 900 katasztrális hold földön gazdálkodtak a tsz tagjai. Régebben sem voltak kiugró eredményeik, de az elmúlt két évben oly gyengén „zártak”, hogy adósságuk meghaladta a 2 millió forintot. A csőd szelére kerültek, szanálás vár rájuk. A volt elnökök tavaly nyáron leváltották és bírósági eljárást indítottak ellene. Hogy mentseik a menthetőt, a rőszkei Kossuth Tsz vezetésére bízták a domaszéki Rákóczi sorsát.

A zárszámadó közgyűlésen, amelyet néhány nappal ezelőtt tartottak, egyetlen dícsérő, elismerő szó nem hangzott el. Csak az árnyékos oldal mutatta magát. Mindenre ráfizettek, a sertésekre, a búzára, a kukoricára... „Kétszáz forintból csináltak százat” — summázta a beszámoló. Elszomorító megállapítás.

A megoldás

Furcsa ellentmondás: a szakszövetkezetek igen jól gazdálkodnak. Pedig, egy falubeliek, a határ is egyforma. A tsz földterületéből tavaly a zánkányszéki tszcs átvett körülbelül 250 holdat, azt a részt, amely a szomszédos falu határához tartozott. Az arra lakó tanyabeli tagok is átlettek a zánkányszéki Május 1. Tszcs-be. A jobb földek maradtak, sőt fekete-földjük is van, a rőszkeiek irányában.

Telepítettek gyümölcsösöt is. Harminc hold őszibarackosuk és almásuk van. Nagyon szép, tiszta és már terem. Drótkerítéssel vették körül. A tanácsházán mondták: „Furcsa dolog lenne, hogy a domaszéki határ termését más

községbeliek vinnék el.” Szégyennek éreznék, ha nem tudnának megbirkózni saját termőföldjeikkel. Nem akarnak beoladni a rőszkei tsz-be.

Mi a megoldás? A falubeliek, a tanácselnökkel az élükön azt szeretnék, ha a domaszéki határ egyetlen nagygazdaság lenne. A szakszövetkezetek most készülődnek az összefogásra. Kebelükben elférnének a Rákóczi földjei és tagjai is. Ez látszik ésszerűnek, s a legjáratóbb útnak is. Az emberek miatt is, meg a falu miatt is. Bánkódnak, hogy eddig jutottak.

Fény az iskolában

Először jártam olyan tanyai iskolában, ahol tanúja lehettem a petróleumlámpa halálának. A belső-domaszéki tanyai iskolában február 4-én kigyulladt a villany. Az iskola igazgatója mondta:

— Száztizennégy esztendeje vártunk erre a pillanatra. — Kiderült, hogy valós az évszám, mivel ezt az iskolát 1865. április elsején alapították.

Ott voltak az áramszolgáltató vállalat dolgozói is a meghitt ünnepségen. Az igazgató tanítási szünetet rendelt el arra a napra. A kis tanyai gyerekek ünneplőbe öltöztek. Egy picinyke lány meghajolt a vendégek felé és cérna hangján mondott köszönetet: — Minden jóembernek, aki segített rajtunk nagyon, nagyon hálásak vagyunk. Ígérjük, hogy megköszönjük. Szorgalmas tanulók leszünk, hogy művelt ember legyen belőlünk.

Az iskola tanítója nehezen birkózott a szavakkal, meghatótt hangon mondta el, hogy harminc esztendeje tanít tanyán és életében ezen a napon gyűjtött villanyt először. A járási tanács műve-

lődesi osztálya televíziót ajándékozott az iskolának. A gyermekek arca, szemük fénye árulkodott. Nem merek vállalkozni arra, hogy leírjam szívük és lelkük rezdülését.

Visszalépés?

A tsz közgyűlése tovább zajlott. Néhány kilométerrel távolabb az árnyékok felváltotta a fény. De mi lesz a tsz-szel? Kigyullad-e ott is a fény? Egy sertésgondozó indulatosan beszél. Husz éve tagja a községnek. Vonalas írka lapjaira írta fel mondanivalóját. Összegyűjtött mindent, a herdálást, a tönkrement javakat.

A főkönyvelő a leltárról beszélt. Elmondta, hogy hiányzik, 35 kilogramm árpa, egy kombinált fogó, egy olajos pléh tölcser... „Ha beigazolódik, hogy ki a felelős, megfizettük vele.” Valaki mocorogva súgta a szomszédjának: — S a másfél millió hiányt kívül fizettük meg?

Egy idősebb asszony szavait idézem: „Négy száz negyszögöld földemen 180 fűzér paprikát termeltem. A közösen egy hold sem adott annyit.” Későn szántottak, későn vetettek. El sem vetettek, de jelentették a járásnak, hogy minden rendben van. Semmi sem volt rendben. Az asszony: „A gazdák 100—150 forintot fizettek, ha náluk valaki barackot szedett. A mi barackosunkban a szedéssel csak 30 forintot kerestünk.” Ez komoly ellentmondás.

A szakszövetkezetek fizetnek adót az államnak. A tsz pénzt kapott az államtól. A pénzt nem becsülték meg. Lehet, hogy visszafelé jelentést az elhatározásuk; tsz-ből tszcs lesz. Úgy vélem nagyon meg kell fontolni minden lépést a domaszékieknek.

Gazdag István

Tápé monográfiája

Írásos emlékeink bizonyításával Tápé magyar múltja az Árpád-kor legelejéig vezethető vissza, a régészeti kutatások már a kőkorszaktól kezdve adatokkal szolgálnak. A néprajztudomány szerint a szegedi táj leghagyományörzőbb községe.

Kedves gyűjtőterülete régóta a néprajz szegedi művelőinek, de megkülönböztetett érdeklődéssel tartja számon a tudományág többi képviselője is. dr. Juhász Antal múzeológus tájékoztatása szerint nem új a gondolat, hogy Tápé monográfiája szülessen. Múltjának, hagyományainak rendszeres gyűjtését a 40-es évek elején szorgalmazták először a szegedi fiatalok, de munkájukat félbeszakította a háború.

A községi tanács kezde-

ményezésére és anyagi támogatásával 25 tagú munkaközösség dolgozik most azon, hogy a régészeti korokból a mai társadalmi alakulásig tudományos értékű önálló munkában foglalja össze mindazt, amit Tápéről ma tudni lehet.

Jubileum

Husz esztendeje dolgozik a közös gazdaságban Varga Sándor. Nem mai gyerek. 62 esztendő van mögötte, nehéz életű. Árvagyerekként nőtt fel a vásárhelyi tanyavilágban, a mindennapi kenyerért híven megszolgált a fekete-földi nagygazdákat. Sokat tudnának erről beszélni a csókási határ öreg fái.

Aztán meg elkerült Jakabszállásra. Próbálta az életét, de nem sok öröme futotta, nem nagyon boldogult az akkori világban. 1941 őszén költözött Dorozsmára. Élte a kubikos, vándorló emberek életét. Felpakolt a talicskára, járt az országba, ahová a munka, a szűkösség megélhetés parancsolta. Ha kellett Dunántúlra, ha kellett be a városba, Szegedbe. Amikor megalakult a faluban a termelőszövetkezet, ő is az alapító tagok között vállalta az új életet.

— Kevesen voltunk, jobbra kubikos, semmitlen emberek. Elutunk már az örkös vándorlást, gondoltuk, megismerjük életünket a közősködés. A gépalomás segített akkoriban bennünket. Bízni bíztam én a földben, nagyon. A munkával se fukarkodtunk. De nem akart sehogyan sem jóra sikeredni az élet.

Vallatom az öreg. Husz esztendeje jár a határba, a szövetkezetbe. Husz esztendő a kiskundorozsmai Jó-

Somogyi Károlyné felvétele
SZÓREGI UTCARÉSZLET

Paprikás emlékek

A faluban valamikor három kút szolgált a paprikának. Itt taposták a piros aranyat, engedték rá folyást a vizet, négy-öt vízből megáztatták, kimenjen az erő belőle. Piros lé folyt végig az utakon, összegyűlt a kutak táján, mintha sírt, könnyezett volna a paprika, a szegedi táj nagyírú növénye. Pirosak voltak a paprikamolnárak meg az emberek lába, akik a jó pénzért erő fűszernövényt tapostak.

Ma már csak egy kút árválkodik Rőszkén, a Főutcán. Hiába keresnénk a piros folyót is, híre, hamva sincs. Csak a mondókat, az emlékekben élnek a hasító-esték, amikor egy-egy módosabb háznál összegyűltek, az Alvégen Lukriéknál (Fazekasék) Cseszkoéknál, Szekereséknél. Szaporán járt a lányok keze, s a jó munkás rőszkei szegények gyakran eldalták:

Paprikától piroslik a rőszkei
[nagy utca]
Paprikás lány nótája szól a
[hasítóban].
De én arra sose megyek, so-
[se járok],
Mert már nekem nem dalol-
[nak a hasító-lányok].

A citera is fel-felcsendült, divatba jött a „hasító házasság”. Rég volt. Sokan el-

fedték már az akkori származékot, a vasmozsárt, a taposókat, a rostát, a szári-tókereteket. Pedig a növény most is dívik, megfizeti a fáradságot.

Elmúltak a régi haragok is, az Alvég meg a Felvég mindig ellenségeskedett. A 30-as években gyakorta bicskáltak a legények. Az Alvég módosabb házaiban a szerbeknél, a Felvég pedig a magyaroknál mindig akadt olyan ember, aki szította az ellenségeskedést. Ennek is vége. Meg a betyárvilág. Mert Rőszkén, a faluban legtöbbet, legtöbbet ma is a Sándorról beszélnek. Legendákat mondanak a mai öregek, merthogy itt élt a fia, talán a Julis is, a Szabadkára tartó műút melletti tanyában. Nótát is tudnak róla, Rózsa nótát, ami hamis lett.

Rózsa Sándor üzent feleségének,
[nének],
Vigye gondját három gyer-
[mekének].
Se csikósna, se bojtárnak
[ne adja],
Mert az csak a betyárságot
[tanulja].
Edesanyám csikós leszek,
[nem bojtár],
Ostort veszek a kezembe,
[karikást].
Kiválasztok a ménesből egy
[derest],
Utánam jön hét vármegye,
[úgy keres].

Hítvány legény lett a fiúból, haszontalan ember, aki vásárról jövet felbukott a friss meleg kenyértől, amit megevett, s azzal már oda is volt. A megboldogult, Osznovics Mtyás, aki Papp Józseffel együtt sokat tett a fűszernövény meghonosításáért, számolatlanul tudta meg a hajdani betyárnótákat.

Hajtk a lovamat Gyulára,
Magamat vasban utána.
Ne hajsátok a lovamat
[nagyon],
Úgyse soká leszek én ottan
[majd vason].
A gyulai szolgabíró jó
[emberem],

Rabolt pénzből van már nála
[intőrom. hitel]
A gyulai szolgabíró jó
[emberem],
Majd kiigazol az engem.

A falu hagyományában, folklórában gazdag. Balladák, mondák, legendák, nóták vannak bőven. Régi település ez, mindig is szerepét játszotta a város életében. Hiszen valamikor itt táborozott Frigyes Ágost száz választófejedeleme, 50 ezer főnyi seregével Temesvár visszafoglalása előtt. Irásos feljegyzések szerint 1439-ben Habsburg Albert feleségének ajándékozta a birtokot (akkor még gavalérok voltak a férfiak) amely addig Szeged város tulajdona. Később a Rákóczi szabadságharc leverése után katonai táborhelyül szolgált ez a terület. Országgyűlésen panaszkodott Szeged, mert gróf Herberstein városparancsnok Rőszkén katonai határörteletet létesített örházzal együtt, a szolgálatot betöltő rációkból. Ennek nyomát őrzí, őrizte a ráctemető. Végül 1725-ben a megőrzeyült grófnőtől a város visszavásárolta a birtokot.

A tragédiák is a városhoz kötődtek a határmenti települést, meg a munka, a mindennapi szegénység, reménykedés. Jól példázta ezt az 1886 évi cséplési balada.

Ezernyolcszáznyolcvanhato-
[dik évben, mi történt a sze-
[gedi szérűskeriben],
Farkas Julcsa felmászott az
[asztagra],
Beleesett egyenesen a dobba.
Gyertek lányok, öltöztettek
[fehérbe],
Vigyünk el a Julcsát az
[örvös elébe].
Az örvös szomorúan ezt
[mondja]
Ennek csak az ársten az
[örvösa].

Még száz éve sincs a baladabeli eseménynek. Tőlünk mégis idegen, olyan régi világra utal. Azért sajnáljuk szegény Farkas Julcsát.

Sz. Lukács Imre

Tőpörtyű

A disznójószágának egyik kedves ismertetőjele, hogy szőrös. Ezt a disznó-tulajdonságát akkor is megőrzi, ha már nem rőfög, hanem tőpörtyű.

Van, aki bosszankodik miatta, én módfelett örülök neki. Honnan tudná meg a magamfajta jámbor ember, miből készül a tőpörtyű, ha csupán ismeretterjesztési szándékból nem árulnák vele félaraszos szőrzetét is. Ha fával szerztük az erdőt, virággal a mezőt, miért éppen az ártatlan tőpörtyűnelt tiltakozunk a természetes környezet ellen?

Repes a szívem a gyönyörűségtől, amikor belecsiphek a staniszliba, és hajánál fogva rángathatom elő kedves csemeget a csipkét, hogy összezsíroznam ujjaimat. Úgy eheti az ember, ahogy a cseresznyét harapja

le száráról. Tetőfokára hág szilaj jókedvem, ha csupasz tőpörtyű kerül ugyan sorra, de kettőbe vágva már előrikant belőle kenyeres pajtásom: helló, apafej!

Próbára teszi egy kicsit képzelőerőmet, mert nehéz végiggondolni, hogyan lehet úgy beletenni a tőpörtyűbe a szőrt, mint szilvát a gombócba. Bizom benne, lesz alkalom beletekinteni egyszer a szabadalmi lajstromba. Okos embernek kellett lenni, aki kitalálta, az biztos.

Elszomorít a hír, hogy malacnemesítőink már kísérleteznek a csupasz sertés (sztriptízdisznó) kitenyészésével, de vigasztal a húsi-par dicsérendő magatartása, mely szerint az elbármikor szőrösen kapható a tőpörtyű.

H. D.

A TÁPÉI HÁZIIPARI SZÖVETKEZET

faipari részlege mindennemű

asztalosipari, faipari szolgáltatást,

ennek lakosság részére való teljesítését is előnyös feltételek mellett

rövid határidőre vállalja

Építkezéshez ajtók, ablakok, vagy bármely más asztalosipari munkák teljesítését vállalja a szövetkezet.

Megrendelések felvétele Tápén, Kossuth L. u. 51. sz. alatt, mindennap reggel 7 és délután 3 óra között, a részleg központjában.

xS 989

VASÁRNAP,
1969. FEBRUÁR 9.

DÉLMAGYARORSZÁG 9

Sz. L. L.